

Vélemény vagy tényállítás?

vélemény és tényállítás elhatárolása – sajtószabadság – személyiségi jogok – sajtó-helyreigazítás – bírói gyakorlat

A sajtó felelősséggel tartozik a valósághű tájékoztatásért. Rendeltetését akkor tudja betölteni, ha az általa közölt cikkek a következő két kritériumnak megfelelnek: egyrészt híven tájékoztatnak a valóságról, másrészt a közlésekkel nem sértik mások személyiségi jogait. Ezt a két követelményt emeli ki Jobbágyi Gábor, amikor így fogalmaz: „Egy nyílt, demokratikus társadalomban a sajtó és a véleménynyilvánítás szabadsága alapvető emberi és politikai jog. Így a sajtónak kettős követelménynek kell megfelelnie: a sajtó és véleménynyilvánítás szabadsága mellett gondosan őrizkednie kell a személyiségi jogok megsértésétől”.¹

A sajtó-helyreigazítás olyan gyorsított és csak korlátozott bizonyítást engedő per, amelyben a sajtóközlemény által érintett személy *egyetlen* – sem más keresettel nem összekapcsolható, sem viszontkeresettel nem támadható – követelést érvényesíthet a sajtószervvel szemben: a vele kapcsolatban megjelent, *megalapozatlannak állított* közlések *helyreigazítását*. Az időszerűség követelményének érvényesülése miatt a polgári peres szabályok látszólag a sajtószervvel szemben méltánytalanok, hiszen a sérelmezett állítások valóságát a Pp. 164. §-ának (1) bekezdéséből következően a sajtószervnek kell bizonyítania, erre azonban a perben már csak rendkívül rövid idő áll rendelkezésére; mivel bizonyítás felvételének csak olyan bizonyítékokra vonatkozóan van helye, amelyek a kereset érkezésétől számított nyolcadik napra kitűzött tárgyaláson – kivételesen esetleg a második, ehhez képest újabb nyolcnapos határidőn belülré elhalasztott második tárgyaláson – már rendelkezésre állnak. Mindez az esetek nagy többségében – különösen bonyolult szakmai ismereteket igénylő közlések esetén – lényegében lehetetlennek látszik. A sajtó-helyreigazítási pert azonban *kötelezően megelőzi* az érintett helyreigazítási kérelme; tekintettel arra, hogy a kereset csak a megelőző kérelemmel *teljes egészében azonos* lehet, a sajtószerv a perindítás előtt még mérlegelheti, hogy rendelkezésére állnak-e azonnal a sajtóközlemény tényállításait igazoló bizonyítékok vagy sem. Amennyiben az állított tények valóságának bizonyítása kétségesnek látszik, a sajtószerv a helyreigazító közlemény *önkéntes* közzétételével el tudja kerülni a pert, ellenkező esetben neki kell viselnie a haladéktalan bizonyítás eredménytelenségének a kockázatait.

* Dr. Pribula László egyetemi docens, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Eljárásjogi Tanszék; bíró, Debreceni Ítéltábla, pribula74@freemail.hu.

¹ JOBBÁGYI Gábor: *Személyi és családi jog*, Szent István Társulat, Budapest, 2000, 76.

Mindez a szigorú kötelezettség *kizárólag* a tények állítása, híresztelése vagy hamis színben feltüntetése tekintetében terheli a sajtószervet – a hatályos szabályozás értelmében az értékelés, bírálat, kritika, szubjektív jellemzés – együttesen *vélemény – helyreigazítása semmilyen okból nem igényelhető*. A sajtószerv objektív felelőssége nem érvényesül a véleménynyilvánítás vonatkozásában, ebből is következően a sajtó-helyreigazítási perek *egyik leggyakoribb érdemi védekezése* az, hogy a sajtóközlemény a vitatott közlések részében nem tényeket állított, hanem csak véleményt nyilvánított.

A tényállítás és a véleménynyilvánítás elhatárolása a bírói jogértelmező tevékenység egyik fontos – és talán az egyik *legérdekesebb* – feladata.

A sajtó-helyreigazítási perekben eljáró bíróságnak ugyanis nem csupán a vonatkozó jogszabályok ismeretére, hanem tágabb körű társadalmi, nyelvtani, néhol természettudományos ismeretek alkalmazására is szüksége van. Nem rekesztheti ki azokat a szempontokat, amelyek a közlemény megjelenéséhez vezettek, a közlemény tartalmát a maga összességében, nem csupán, sőt nem elsősorban jogszabályi kontextusban, hanem a befogadók szemszögéből kell vizsgálnia, nem tekinthet el a komplex hatásvizsgálattól. A jogviták eldöntése tehát *összetett* jogi, szociológiai, nyelvtani, speciális szakmai *ismeretek* széles körű alkalmazását is igényli.

1. A tény helyreigazítása: a sajtó-helyreigazítás

A sajtószabadság alkotmányos elvének elterjedésével egyidejűleg felmerült a sajtó speciális *korlátozásának* igénye azon az alapon, hogy a sajtó rendelkezik a nyilvánosság eszközeivel, ami miatt az érintettek személyiségi jogainak nagyobb fokú védelme indokolt.

A polgári demokratikus társadalmak azonban kezdetben idegenkedtek a sajtó-helyreigazítás bevezetésétől, a *common law* jogrendszerek mind a mai napig nem is ismerik ezt az intézményt. A sajtószabadság ugyanis a sajtóközlemények tartalmának a szabadságát, a cikkek szerkesztésének a szabadságát is magában foglalja. Minden olyan törekvés, amely kívülről beleszólást enged meg a sajtóközlemények tartalmának a meghatározásába, látszólag a cenzúra intézményére emlékeztet. Ez az álláspont jelenik meg – többek között – Hanák András a sajtószabadság korlátait elemző tanulmányában.²

A sajtóközlemények tartalmához való úgynevezett *hozzáférés joga* azonban nem ismeretlen a polgári jogrendszerekben. Koltay András hangsúlyozza a hozzáférés joga terjedelmének kiemelt jelentőségét, amikor úgy fogalmaz, hogy *„a hozzáférés az egyik alapvető kérdés, amely a demokratikus társadalmi rendben működő sajtó szerepével kapcsolatban felmerülhet. A tét nem kicsi: a két lehetséges pólus egyikének értelmében a közösség teljes kizárásával, mintegy a sajtó tagjai »zártkörű klubjának« a privilégiuma lesz, hogy a sajtó tartalmát meghatározza, a másik véglet*

² HANÁK András: Szabad és felelős sajtót! Lehetőségek az új Ptk.-ban, *Fundamentum*, 2007/3., 51–61.

ellenben a szerkesztési szabadság és a tulajdonjog súlyos akadályát képezve mintegy a közösség rendelkezésére bocsátaná a sajtót”.³

A hozzáférés közvetett módjai nem kerülnek a sajtószabadsággal nyilvánvaló ellentétbe. A lapalapítás szabadsága is a közvetett hozzáférést eredményezi, hiszen amennyiben bárki részére nyitva áll a sajtótermékek alapításának a joga, úgy elvileg a nyilvánosságot ezzel az eszközzel szabadon befolyásolhatja. Másrészt gazdasági értelemben a sajtó többnyire kénytelen jellegétől eltérő, áruk, szolgáltatások népszerűsítésére irányuló közléseket – reklámokat – is közzétenni, ez a beavatkozás azonban a sajtó érdekével nem ellentétes, és végrehajtható határozattal nem is kényszeríthető rá.

Ezzel szemben a közvetlen hozzáférés joga a sajtószabadság viszonyában már elvi problémákat vet fel. A modern jogrendszerekben csak kevés példa található a közvetlen közzétételi kötelezettséget megalapozó jogszabályi rendelkezésre – mint amilyen a politikai hirdetések közzétételének a kötelezettsége, amennyiben meghatározott időszakban, szigorúan rögzített feltételek mellett a sajtószerv nem utasíthatja vissza politikai pártok, mozgalmak az adott célból történő közléseinek a közzétételét. Az ilyen jellegű közzététel kötelezettsége azonban kivételes, általában rövid időszakokra vonatkozik.

A sajtóközleményben megjelent közlésekre biztosított *válaszadás joga* viszont végrehajtható határozat alapján, hatósági úton kikényszeríthető közvetlen beavatkozás a sajtóközlemények tartalmába, amely látszólag ellentétbe kerül a sajtó azon elismert érdekével, hogy közleményeinek tartalmát maga, és nem kívülálló, határozza meg.

A helyreigazítás elvi alapját alátámasztó egyik érv a közlemény által érintett fél *személyiségi jogaira* hivatkozik, amely szerint az általános személyiségvédelmi eszközök nem alkalmasak a sérelem gyors és teljes kompenzációjára; a valótlan állítások korrigálására azonos módon, hasonló nyilvánosság előtt, nagyon rövid időn belül sor kell kerülnie. A másik ilyen magyarázat szerint, a megalapozott tájékozódásukhoz szükséges azonos körülmények között tudomást szerezni a korábban közzétett, a valóságnak nem megfelelő kijelentések ellenkezőiről is – tehát a sajtóhelyreigazítás a *demokratikus tájékoztatás* követelményének megfelelő eszköz.⁴

A helyreigazításra irányuló eljárás eredményeképpen alkalmazott szankció csak és kizárólag – az eredeti közlemény szövegéhez hűen igazodó – korrigáló közlemény közzétételére vonatkozik, nem tartalmaz más kötelezettséget, különösen bocsánatkérést, a sajtó felelősségét kiemelő jogkövetkezményt. Még abban az esetben is, ha a sajtó részéről erkölcsileg vereségnek is érzik többnyire, a helyreigazítás nem jelenti a sajtó felett aratott győzelmet, csupán azt, hogy a közölt információkba hiba került, amelyet a sajtószerv a megfelelő keretek között korrigált, és így eleget tett a hiteles tájékoztatás elvárható követelményéből eredő kötelezettségének.

Az Európai Unió – lévén annak az egységes belső piac kialakulásában semmilyen szerepe nincs – nem kívánja meg a tagállamoktól az egységes sajtó-helyreigazítási jog kialakítását. A tagállamok televíziós műsorszolgáltatási tevékenységre vo-

³ KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai magyar, angol, amerikai és európai összehasonlításban*, PhD-értekezés, Budapest, 2007, 197–198.

⁴ HALMAI Gábor: *Kommunikációs jogok*, Új Mandátum, Budapest, 2002, 26.

natkozó egyes rendelkezéseinek összehangolását szabályozó 89/552/EGK irányelv 23. cikk (1) bekezdése annyi rendelkezést tartalmaz mindössze, hogy a tagállamok polgári, közigazgatási vagy büntetőjogi keretekben hozott egyéb rendelkezéseinek sérelme nélkül, bármely természetes vagy jogi személy, állampolgárságától függetlenül, akinek jogos érdekeit, különösen hírnevét és becsületét, egy televíziós programban valótlan tények állításával megsértették, jogot kell kapjon a válaszára vagy egyenértékű jogorvoslatra. Annak az oka, hogy a szabályok egymáshoz mégis annyira hasonlóak, arra vezethető vissza, hogy a helyreigazítás célja, rendezési módja logikusan következik a jogtörténeti fejlődés jellegzetességeiből, gyökeresen eltérő szabályozás valójában el sem képzelhető.

A common law jogrendszerek – Nagy-Britannia, Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália – nem szabályozzák a sajtóhoz fordulás jogát a sérelmezett közleménnyel kapcsolatban, nincsenek jogszabályi előírások sem a szűkebb értelemben vett válaszjog, sem a helyreigazítási jog tekintetében. Különösen a sajtó felelősségét érintő jelentős bírósági döntések elemzése alapján lehet arra az egyértelmű következtetésre jutni, hogy az amerikai jogalkalmazás a szólás és a szabad sajtó szabadságát olyan abszolút értéknek tartja, amelynek a korlátozását csak rendkívül szigorú, jellemzően csak *nyilvánvaló és közvetlen veszély* esetén enged meg korlátozni.⁵ A bíróságok bizalmatlanok minden olyan törekvéssel szemben, amelynek eredményeképpen a szólásszabadság alkotmányos elve sérülhet, mint ahogy erre Sajó András mutat rá.⁶

A jogrendszerek többségében csak a sajtó-helyreigazítás megengedett, a sajtóban megjelenő véleményekkel szemben hasonló eszköz nem került szabályozásra (így Németország, Svájc, Spanyolország, Ausztria esetében). A demokratikus jogrendszerek jellemzően a közérdek–magánérdek megkülönböztetés mentén oldják fel a sajtószabadság és a személyiségi jogok összeütközésének a problémáit, azaz, hogy a sajtószabadság a demokratikus társadalmi berendezkedés egyik alapvető eszköze, amely azonban a személyiség megvalósítását indokolatlanul nem sértheti.⁷

Sajátos volt a francia jog fejlődése, amelynek a jelenleg is hatályban lévő 1881. évi sajtótörvénye ismeri és szabályozza mind a tényekkel, mind a véleményekkel szembeni válaszadás jogát; ezenfelül a francia bírósági gyakorlat lényegesen megengedőbbnek tekinthető a magánszféra védelme érdekében a sajtótartalom korlátozása tekintetében.⁸

⁵ A sajtótartalomba történő beavatkozás kivételes jogosultságát – a teljesség igénye nélkül – alátámasztják a következő döntések: *Masses Publishing Co. v. Patten*, District Court, S.D. New York. July 24, 1917; *Abrams v. United States*, 250 U.S. 616 (1919); *New York Times v. Sullivan*, 376 U.S. (1964); *Brandenburg v. Ohio*, 395 U.S. 444 (1969); *Red Lion Broadcasting Co. v. F.C.C.*, 395 U.S. 367 (1969); *Hustler Magazine and Larry C. Flynt v. Jerry Falwell* 485. U. S. 876 (1988).

⁶ SAJÓ András: *A szólásszabadság kézikönyve*, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005, 41.

⁷ A sajtószabadság és a személyiségi jogok viszonylatára példa a német jogalkalmazásban: BverfGE7, 198 – 1958 („Lüth-ügy”); BverfGE61-1982 („CSU-ügy”).

⁸ A francia jogalkalmazás a személyiségi jogi védelmet a sajtószabadsághoz képest kiemelt értéknek tartó gyakorlatára példa: *Jeanjacquot-ügy*, 13 février 1985, Cass Civ.1re.; 18 janvier, 1996, Tribunal de Grande Instance, Paris.

A magyar jogba az 1993. évi XXXI. törvénnyel beiktatott, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én kelt *Római Egyezmény* „Jogok és szabadságok” elnevezésű I. fejezetének 10. cikk 1. pontja kimondja, hogy mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Egyben annak tágabb körű értelmezését is megadja, úgymint ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna. A véleménynyilvánítási szabadság korlátozhatóságát két megközelítésből teszi lehetővé. Egyrészt a 10. cikk 2. pontja sorolja fel azokat a törvényes érdekeket, amelyek a korlátozást megalapozhatják; idetartozik a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása; azzal, hogy a véleménynyilvánítási alapjog csak a törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban. Másrészt az Egyezmény 17. cikke úgy rendelkezik, hogy az Egyezmény egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, hogy az bármely állam, csoport vagy személy számára jogot biztosítana olyan tevékenység folytatására vagy olyan cselekedet végrehajtására, amely az Egyezményben foglalt jogok és szabadságok megsértésére vagy pedig az Egyezményben meghatározottnál nagyobb mértékű korlátozására irányul. A generálklauzula jellegű szabályozás a jogalkalmazás feladataként jelöli meg, hogy a rendelkezés jogfejlesztő értelmezésével az alapjog tartalmát elemző bíróság a jog kiemelt célok érdekében való visszaélészerű gyakorlását megakadályozza.

A sajtó-helyreigazítás tehát a Római Egyezmény alapján sem ütközik alapjogi tilalomba, hiszen a sajtótartalom mások jó hírneve vagy jogai védelme céljából korlátozható, a hozzáférés joga azonban kizárólag egyértelmű törvényi rendelkezéseken alapulhat. Mivel az egyezmény csak keretjellegű szabályozást nyújt, a jogok lényegi tartalmát az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjoga töltötte ki tartalommal. Az irányadó esetek elemzése alapján a gondolatok és közlések szabadsága akkor tekinthető jogszerűen korlátozhatónak, ha egyrészt a korlátozást *törvényi rendelkezés* írja elő olyan módon, hogy nyilvánvalóan és *egyértelműen* meghatározható legyen, hogy melyek azok a feltételek, amelyek bekövetkezése esetén a sajtószerv kötelezhető utólag az eredeti közlemény helyreigazítására; másrészt a korlátozás feltételeinek összhangban kell állniuk a Római Egyezmény 10. cikkében felsorolt szükséges intézkedésekkel; harmadrészt a korlátozás nem terjedhet ki olyan körülményekre, nem valósulhat meg olyan módon, amely a cél megvalósulása érdekében már szükségtelen.⁹

A hatályos magyar szabályozás az előbbi követelményeknek megfelel, mivel a sajtó-helyreigazítás intézményét, feltételeit, eljárási rendjét, alkalmazható jogkövet-

⁹ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának a sajtó-helyreigazítás alapjait meghatározó gyakorlatára példa: *Sunday Times kontra Egyesült Királyság*, 1979. április 26-i ítélet (ügyszám: 6538/74); *Handyside kontra Egyesült Királyság*, 1979. december 7-i ítélet (ügyszám: 5393/72).

kezményét törvényi szabályok rendezik; a sajtó-helyreigazítás által védendő, a sajtótartalom korlátozását megalapozó ok a jó hírnévhez fűződő személyiségi jog; és bár a törvényi szabályozás a korlátozás szükséges mértékét nem határozza meg, azonban a sajtó-helyreigazítási perek egyetlen igényelhető objektív szankciója a sérelmes közlemény meghatározott módon, terjedelemben és időben való közzététele, más – különösen vagyoni jellegű – szankciók ezen az alapon nem követelhetők, így nem merülhet fel, hogy egyébként ebből az okból a sajtószabadság szükségtelen mértékű korlátozására kerülne sor, hiszen az érintett személy a sikeresen igényelt helyreigazítással sem kaphat nagyobb nyilvánosságot, mint amelyet a sérelmezett közléssel már kapott.

A magyarországi bírói gyakorlat – a tanulmány által bemutatandó esetek által is igazoltan – helytállóan alkalmazza a Római Egyezmény előírásainak és az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának megfelelő törvényi szabályokat, és egyértelműen igyekszik kiküszöbölni valamennyi olyan törekvést, amely a kereset eredményessége esetén is túlmutatni szándékozik az intézmény eredeti célján, különösen ha más szankciókat is kíván érvényesíteni, vagy a helyreigazítás szankcióját annak eredeti céljától eltérően kívánja érvényre juttatni.

A sajtó-helyreigazítás egyik legfőbb jellemzője az *időszerűség*. A jogkereső közönség egyik fontos igénye, hogy a bírósághoz fordulás esetén az eljárás ne húzódjon el a végtelenségig, hanem lehetőség szerint – figyelemmel a jogvita tárgyára, a szükséges keretek között lefolytatott bizonyítási eljárásra – a legrövidebb időn belül a per érdemi határozattal lezárásra kerüljön. Mint ahogy Kengyel Miklós bemutatta, bár a jogirodalom korábban óvott a „Fixigkeit vor Richtigkeit” (gyorsaság a helyesség előtt) szemlélet kialakulásától, később mégis elfogadottá vált az a gondolat, hogy a polgári per által nyújtott jogvédelem csak akkor hatékony, ha *kellő időben* és optimális költségráfordítás mellett történik.¹⁰ Köblös Adél úgy foglalja össze tanulmányában az utóbbi évtizedek fejlődési tendenciáit, hogy „*fő célkitűzéssé – a gazdasági és társadalmi háttér jelentős átalakulása, elsődlegesen a gazdasági életet érintő globalizáció és az információs társadalom megjelenése miatt – az olcsó, gyors és egyszerű polgári igazságszolgáltatás vált*”.¹¹ Ez az igény kiemelkedő fontossággal bír a személyiségi jogot sértő, a nyilvánosság által észlelt közlések esetén. A valótlan tartalmú sajtóközlemény által okozott sérelem minimális kompenzációjához fűződő méltányolható igény, a valótlan tartalomnak a valóságnak megfelelő helyreigazítása, kizárólag akkor töltheti be tényleges funkcióját, amennyiben arra a lehetőség szerinti legrövidebb időn belül sor kerülhet. Ugyanakkor a másik fél, a sajtószerv érdekeit is figyelembe kell venni, hiszen az alaptalan kérelmek tömege ellehetetleníti működését, az intézmény lényegét teszi céltalanná és értelmetlenné. A gyorsaság ugyan a sajtó-helyreigazítás egyik fő követelményének tekinthető, de mindez magában hordozza – hasonlóan más rendkívüli gyorsasággal, soron kívül lefolytatandó, a háttériről lerövidítésével és a bizonyítási eljárás leszűkítésével járó eljárásokhoz – az örökös ellentmondást az anyagi igazság kiderítésével. Az ellentmondás ugyancsak kiemelt feladat elé állítja a jogalkalmazót.

¹⁰ KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Osiris, Budapest, 2012, 76.

¹¹ KÖBLÖS Adél: Polgári eljárásjog itt és ott, *Kontroll*, 2005/1., 6.

A jogalkalmazás soha nem lehet öncélú, hiszen a társadalom adott viszonyait kell figyelembe vennie, nem pusztán mechanikusan, hanem a szabályozott közegben oldja meg a felmerülő jogvitákat. Hatványozottan igaz ez a szólásszabadság, a gondolatok közlése és a jó hírnévhez fűződő személyiségi jog összeütközését eredményező konfliktusok esetében. Minden egyes sajtó-helyreigazítási per felelősen hozzátesz valamit ahhoz a társadalmi viszonyrendszerhez, amely egyik oldalán a vélemény, a gondolat szabad kifejezésének a minél teljesebb lehetősége, a másik oldalon az egyén védendő fizikai-lelki egysége áll. A szabályozás különös felelőssége, hogy egyébként a polgári jog a lehetőségekhez képest *minimális mértékben avatkozik bele a felek jogviszonyába*. Az autonómia különös jelentőségét így emeli ki Lábady Tamás: *„A magánjog a privátautonómia joga, amely biztosítja és oltalmazza a személyek önálló, más hatalomtól független, autonóm kapcsolatait, kijelöli az egyéni és szervezeti autonómia határait”*.¹² A személyiség polgári jogi védelmének a sajátossága, hogy a teljes körű védelem érdekében a jogalkotó és a jogalkalmazó aktív közreműködését igényli – a be nem avatkozás végett. Erre a látszólagos ellentmondásra Sólyom László is felfigyelt, amikor így fogalmazott: *„A paradoxon az, hogy a szabályozás szükségessége és az ellene való védekezés egybefolyik, a szabályozás úgy nyel el mindent, hogy sokszor maga is, és önmaga ellen is véd”*.¹³ Tehát a jogalkotó minden esetben a határok mentén egyensúlyoz, és örködik afelett, hogy a társadalom számára *megfelelő egyensúly* maradjon fenn.

2. A vélemény helyreigazítása: a válaszadási jog

Nem ismeretlen, bár ritkán alkalmazott jogintézmény a polgári jogrendszerekben az úgynevezett – szűkebb értelemben vett – *válaszadás joga*, amely a helyreigazítás jogához képest megengedi a sajtószervhez fordulást a sajtóközleményben megjelenő sérelmezett véleménynyilvánítással kapcsolatban is. A szélesebb körben elterjedt vélekedéssel szemben a válaszadás joga még ilyenkor sem illeti meg az érintett személyt bármilyen, a sajtótermékben megjelenő, véleménynek minősülő közlések esetében, hanem az intézményt bevezető jogrendszerek is csak meghatározott további feltételek esetében engedik meg a vélemények vonatkozásában a sajtóhoz fordulást.

A magyar jogalkotás egy alkalommal, a 2001. évben vetette fel a válaszadás jogának a bevezetését. A törvényjavaslat szerint a Ptk. 79. §-ának a (2) bekezdése – a korábbi (2) bekezdését egyidejűleg (3) bekezdés számozására változtatva – a következő új rendelkezést tartalmazta volna: *„Akinak személyhez fűződő jogát napilapban, folyóiratban (időszaki lapban), rádióban vagy televízióban közölt valamely vélemény vagy értékelés sérti – a törvényben biztosított egyéb igényeken kívül –, követelheti saját véleményének vagy értékelésének közzétételét is (válaszadás)”*. Ezzel együtt a Ptk. 84. § (2) bekezdésének a közérdekű bírság alkalmazására vonatkozó szabályozását a következő két mondattal egészítette volna ki: *„Ha a jog-*

¹² LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Dialóg Campus, Pécs–Budapest, 1997, 20.

¹³ SÓLYOM László: *A személyiségi jogok elmélete*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983, 115.

sértés napilap, folyóirat (időszaki lap), rádió vagy televízió útján történt, a bíróság a jogsértőre közérdekű célra fordítható bírságot is kiszab. A közérdekű célra fordítható bírság összegét úgy kell meghatározni, hogy az visszatartsa a további jogsértésektől". A törvényjavaslatot előterjesztők hangsúlyozták, hogy az emberi méltóság széles körű nyilvánosság – így a sajtó – útján való megsértésének szankciói nem elégségesek. Kiemelték, hogy a vélemény vagy értékelés ugyanúgy sérthet személyiségi jogokat, mint az egyszerű tényközlés. A szabad véleménynyilvánítás alkotmányos elvébe ütközik az egyoldalú véleménynyilvánítás, a „hallgattassék meg a másik fél” elvének figyelmen kívül hagyása. Ezért fontos a személyhez fűződő jogok polgári jogi eszközeinek a bővítése úgy, hogy ezen egyik legfontosabb alkotmányos alapjog is a lehető legnagyobb törvényi védelmet élvezhesse. A javaslat a szabad véleménynyilvánítás alkotmányos alapjogát nemcsak jogosultságként, hanem egyben *kötelezettségként* is meghatározta. Ezért álláspontja szerint nem alkotmányos magatartás egy sajtóorgánium részéről, ha valakinek a jó hírnevét sértő vélemény közlése után nem ad lehetőséget az érintett személy ellenvéleményének megjelentetésére.

Az Alkotmánybíróság az 57/2001. (XII. 5.) AB határozat szerint megállapította, hogy a bevezetni kívánt szabályozási mód *alkotmányellenes*. A többségi indoklás abból indult ki, hogy a személyhez fűződő jogok polgári jogi szabályai az alkotmányjog szintjén anyajogként megjelenő „*általános személyiségi jog*”-hoz kapcsolódnak, annak *érvényesülését biztosítják*. A számos alkotmánybírósági határozatban megjelent mérce figyelembevételével az *alapvető jog korlátozására akkor kerülhet sor*, ha erre nemcsak *szükség van*, hanem a korlátozással elérni kívánt *cél fontossága és az okozott alapjogsérelem súlya összhangban van egymással*. A véleménynyilvánítás jogával kapcsolatban mindezeket a követelményeket úgy értelmezte, hogy az egyéni véleménynyilvánítási szabadság joga mellett a *demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség* is következik. Ennek a kötelezettségnek a teljesítése vezet el oda, hogy a véleménynyilvánítási szabadság a többi védett érték között kap helyet. A válaszadási jog a sajtó tekintetében a válasz közlésének a kötelezettségét jelenti. Olyan közlemény közreadására való kényszerítés, amely közleményt esetleg szabad döntés alapján nem közvetítenének, a sajtószabadságnak, ezen belül a szerkesztés szabadságának korlátozását jelenti. Mindezek alapján tehát a *válaszközlési kötelezettség a sajtó, valamint közvetetten a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását jelenti*. A tervezett szűkebb értelemben vett válaszadás joga a javaslat szerint nem a helyreigazítási jog helyébe lépett volna, hanem ahhoz képest többletet teremtett volna. Az Alkotmánybíróság elsődlegesen azt kifogásolta, hogy a módosítás a véleményközléssel szemben állapítja meg a válaszadás jogát, de nem automatikus alapon, hanem jogsértés esetén, ami ismét bírósági döntést feltételez az esetek túlnyomó részében. Sajátos vonása pedig az, hogy a válaszadás jogát nem korlátozza, általában a bíróság sem szabhatná meg a joggyakorlás határait. Példaként hozza fel, hogy maga a válasz is lehet sértő, lehet az alapközleményt lényegesen meghaladó terjedelmű, tartalmában az alapközleményen túlterjedő, több érintett személy esetén valamennyi érdekelt által külön-külön, korlátok nélkül megadott válasz. A helyreigazítási kötelezettség mellé lépő válaszközlési kötelezett-

ség, a válaszadási jog gyakorlásának korlátozása nélkül történő meghatározása a sajtószabadság jelentős sérelmét idézné elő. Emellett a nehezen kiszámítható súlyú jogkövetkezmények a vélemények közlésével szemben is visszatartó hatással járnának. Mindezek alapján azt állapította meg, hogy *nem teremtené arányosságot* egyrészt az emberi méltóság és a jó hírnév alapvető jogának védelmére biztosított válaszadásról szóló szabály által elérhető eredmény, másrészt a sajtó és a véleménynyilvánítás szabadsága alapvető jogának korlátozásával előidézett hátrány között, ezért alkotmányellenes.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy nem mondta ki a határozat általános jelleggel azt, hogy a szűkebb értelemben vett válaszadás joga alkotmányellenes volna, csak a bevezetni kívánt *szabályozás módját* – mivel az arányosság követelményének nem tett eleget – tartotta a hatályos Alkotmányba ütközőnek. Ezt követően a válaszadás jogának a bevezetése a napirendről lekerült, és a későbbiekben nem vetődött fel többé a más módon, akár a hivatkozott arányosságot figyelembe vevő bevezetése.

A sajtó-helyreigazítás magyarországi szabályozása és az ezt értelmező bírói gyakorlat tehát a tényállítást és a véleménynyilvánítást, a jogkövetkezmények alkalmazhatósága miatt, *egyértelműen elhatárolta* egymástól.

3. A tény és a vélemény elhatárolásának alapvetése

A PK 12. számú kollégiumi állásfoglalás III. pontja szerint véleménynyilvánítás, értékelés, bírálat, valamint a társadalmi, politikai, tudományos és művészeti vita önmagában nem lehet sajtó-helyreigazítás alapja.

A tényállítást a valóság egy meghatározott mozzanatára vonatkozó közlés, annak az állítása, híresztelése, hogy valami megtörtént, valami lezajlott, a valóságnak megfelelően létezik. Ezzel szemben a vélemény értékelést, álláspontot, bírálatot fejez ki úgy, hogy abból közvetve sem lehet valótlan tartalmú tények közlésére következtetni. A legtöbb esetben az elhatárolás nem egyértelmű, a szövegkörnyezet igen részletes nyelvtani, logikai értelmezése alapján mérlegelés kérdése; gyakori, hogy az elhatárolásban az első- és másodfokú vagy a felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélet ellenkező következtetésekre jut. Nehéz ugyanis objektív szempontok szerint meghatározni, hogy a közlés mikor minősül tényállításnak és mikor véleménynek.

A két fogalom elhatárolását talán a legjellemzőbb módon a Szegedi Ítélet tábla fogalmazta meg, egyik jogerős ítéletének az indoklásában, amely szerint a *tény* a való világ része, annak valamely *objektív* – az emberi tudattól független – mozzanata, a múltban létezett, vagy a jelenben létező érzékelhető jelenség, állapot, esemény, történés vagy cselekvés. A *vélemény* ezzel szemben *szubjektív* kategória, valamely tényre vonatkozó állásfoglalás, értékítélet, következtetés. A tény valósága bizonyítható vagy cáfolható, ezzel szemben egy adott véleménnyel lehet azonosulni vagy attól elhatárolódni, de ahhoz a valóság kritériuma nem kapcsolható. Amint arra az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Csánics kontra Magyarország* ügyben hozott ítéletében rámutatott, „különbséget kell tenni a tényállítások és az értékítéletek között abban a tekintetben, hogy míg a tények fennállása bizonyítható, addig az

értéktételek valóságtartalmának bizonyítását előíró követelmény teljesítése általában lehetetlen, s az ilyen követelmény előírása sérti a véleményadás szabadságát”. Vítas esetben tehát a tényállítás és a véleménynyilvánítás elhatárolása az úgynevezett *bizonyíthatósági teszt* alapján történhet, amely szerint az a közlés, amelynek valósága vagy valótlansága bizonyítható, az tényállítás; amelynek valóságtartalma pedig nem bizonyítható, az vélemény.¹⁴

Az elhatárolás kritikus pontja, amikor az egyébként véleménynyilvánítás formájában megjelent közlemény tényeket is tartalmaz, vagy az előadottakból tényekre is lehet következtetni.

A sajtó-helyreigazítás alapvető szabálya, hogy nem a műfaji megjelölésnek, hanem a tényleges közléseknek van jelentősége. Ennek ellenére a műfaj, különösen, ha annak íratlan szabályait az újságíró betartja, számos esetben segít annak a megítélésében, hogy az előadottak tényállításnak vagy véleménynek minősülnek-e. Így a politikai álláspont kifejtése, a politikai publicisztika közlései ritkán minősülnek tények állításának, híresztelésének. A művészeti kritika, a bírálat többnyire a bíráló személyes értékelését tartalmazza. Bár tényszerű adatokat érint, de a tudományos vita ugyancsak nem szolgálhat sajtó-helyreigazítás alapjaként.

Látszólagos ellentmondás, hogy a bírói gyakorlat következetesen a tények és a vélemény elhatárolását a valóság bizonyíthatóságához köti, ezzel szemben a sajtó-helyreigazítási perek eljárási szabályai a bizonyítást a sajtószervre telepítik, így a bizonyítás eredménytelensége – tehát annak az értékelése, hogy a bizonyíthatatlanság kit terhel – a kereset szerinti marasztaláshoz vezet. Mindez ténylegesen azért nem minősül ellentmondásnak, mert az elhatárolás alapja a valóság bizonyíthatóságának *elvi* lehetősége. A jogkereső közönség ezen ismeretének a hiányában a sajtó-helyreigazítás a tényleges céljával ellentétes eszközzé is válhat. Ezt hangsúlyozza Tattay Levente, amikor kifejti, hogy *„[a]z eljárás indításának célja lehet valamely bűncselekmény, illetve további negatív megítélésű esemény eltusolása... Minden újságcikkekben akad(hat) olyan téves közlés, illetve olyan állítás, amelyet az újságíró nem tud bizonyítani. Ezt figyelembe véve azzal lehet szerezcsenmosdatást végezni, hogy az ügyben sajtó-helyreigazítási pert indított az érintett személy és azt – lám-lám meg is nyerte*”.¹⁵ Ennek elkerülése végett helyesebbnek látszik a valós és a valótlán tényállítás helyett a megalapozott és a megalapozatlan fogalom használata, amelyre vonatkozó jogszabályi változás alapjaira Kiss Tibor is felhívta a figyelmet.¹⁶ Az utóbbi kifejezésnek az ítéletek rendelkező részében történő következetes használata elejét veheti a sajtó-helyreigazítás visszaélésszerű igénybevételének is.

4. A tény és a vélemény elhatárolásának jogalkalmazási szempontjai

Ha olyan kritika éri a sajtó-helyreigazítási perekben eljáró bíróságokat, hogy gyakorlatuk nem tekinthető egyértelműnek és következetesnek, a kritika megfogalma-

¹⁴ Csánics kontra Magyarország, 2009. január 20-i ítélet (ügyszám: 12188/06); Szegedi Ítéletábra Pf.II.20.746/2010/2.

¹⁵ TATTAY Levente: Közszerplők sajtó-helyreigazítási ügyei, *Közjegyzők Közölnye*, 2005/9., 8.

¹⁶ Kiss Tibor: A sajtó-helyreigazítás gyakorlata az új szabályozási környezetben, *Magyar Jog*, 2011/11., 656.

zóinak mindenekelőtt azzal érdemes szembesülniük, hogy a klasszikus vagyoni jogi perekől eltérően a sajtó-helyreigazítási perek megítélése szükségképpen magában hordoz szubjektív szempontokat is. Különösen abban az esetben, amikor a vitatott közlemény szerzője maga is arra törekszik, hogy a megszövegezés formailag olyan legyen, hogy megnehezítse a tények állítása egyértelmű megállapítását, a bíróságnak rendkívül nehéz a feladata. A közlemények stílusa, a szándékolt mondanivaló, a műfaj jellegzetességei mind-mind azt eredményezik, hogy a sajtóközlemények szövege jelentésének elbírálása az adott ügyekben különböző értelmezési módokat kíván.

A következőkben a tanulmány több, a tárgyalta téma szempontjából kiemelkedő jelentőségű bírósági döntés elemzésén keresztül kívánja bemutatni a koherensnek tekinthető, a történeti fejlődés eredményeként következőes értelmezési szempontokat figyelembe vevő hazai bírói gyakorlatot. Az elemzés természetesen nem lehet teljes körű, azonban a helyreigazítás jellemző körülményei – különösen politikai, közéleti vonatkozású közlemények; az érintetteknek a sajtóközleményekkel szembeni rendszeres kifogásai; a keresettel szemben előadott, a közlést mint véleménynyilvánítást értékelő ellenkérelem indokai – alapján jól beazonosíthatók az elhatárolás gyakori jogalkalmazási problémái, és ezek alapján kiválaszthatók azok a döntések, amelyek a leggyakrabban felmerülő vitatott kérdésekkel kapcsolatban *elvi jelentőségű* állásfoglalásokat eredményeztek.

Fontos mindezen felül annak a hangsúlyozása is, hogy a bírói gyakorlat felhasználta az Alkotmánybíróságnak a véleménynyilvánítási szabadság határai tárgyában hozott döntéseinek az indokait,¹⁷ bár – egyetértve Bencze Mátyás kritikájával¹⁸ – az alapjogi érvelés az ítéletekben ritkán jelenik meg.

Ezzel együtt a bírói gyakorlat kialakította a sajtó-helyreigazítási perek lényeges értelmezési szempontjait, amelyek közül a legfontosabb a *tartalmi értelmezés követelménye*. A tény és a vélemény elhatárolására is alkalmas követelmény alapján a vitatott szöveg egyes szavait nem formai megjelenésük, hanem valóságos tartalmuk szerint kell figyelembe venni.

A tartalmi értelmezésre megfelelő példa egy, a Kúria jogelődjének, a Legfelsőbb Bíróságnak (a továbbiakban a határozat meghozatala időpontjától függetlenül egységesen: *Kúria*) a Győri Ítéltábla a keresetet elutasító jogerős ítéletét hatályában fenntartó felülvizsgálati ítélete. Az ítélet a tényállítás és a véleménynyilvánítás megkülönböztetése során a formális és a tartalmi értelmezés követelményeit tette vizsgálat tárgyává. A történeti tényállás szerint a lapban riport jelent meg egy polgármesterrel, amelyben a polgármester az ellene irányuló, az ellenzék egyes tagjai által szervezett demonstrációkra, kifogásokra, tüntetésekre, illetve a személyét érő támadásokra reagált. Ezen belül előadta, hogy az ellene irányuló „gonoszkodás” miatt el fog jönni az elszámolás ideje, megvannak azok a személyek is, akikkel szemben fel fognak lépni. Ezen belül felsorolta az ellene ártók, a „vérüket szívók” között, egyebek mellett a felperest is. A polgármester megfogalmazása szerint ki fog derülni, „hogyan vezette ez a mindenre alkalmatlan ember a klasztert, akit nem láttam még életében

¹⁷ Így a 20/1990. (X. 4.), 30/1992. (V. 26.), 36/1994. (VI. 24.) és 18/2000. (VI. 6.) AB határozatok.

¹⁸ BENCZE Mátyás: *Elvek és gyakorlatok, jogalkalmazási minták és problémák a bírói ítélkezésben*, Gondolat, Budapest, 2011, 83.

dolgozni”. A felperes kereseti álláspontja szerint a sajtóközlemény azzal, hogy mindenre alkalmatlannak nevezte, illetve azt közölte személyével kapcsolatban, hogy a polgármester még soha nem látta dolgozni, valótlan tény állított. Ezzel szemben a felülvizsgálati ítélet hangsúlyozta, hogy a kifogásolt közlést nem formális megjelenése, hanem *valóságos tartalma* szerint kell megítélni. Nyilvánvaló, hogy a mindenre alkalmatlan kitétel nem tényállítás, hanem kizárólag a felperes személyét értékelő, elmarasztaló véleménynyilvánítás. Az pedig, hogy a polgármester a felperest még soha nem látta dolgozni, nem arra utal, hogy a felperes munkának minősülő tevékenységet soha nem végzett, hanem arra vonatkozóan tartalmaz értékítéletet, hogy a felperes nem megfelelően, vagy nem a közösség érdekében fejt vagy fejtett ki hasznos tevékenységet. Nyilvánvaló, hogy valóságos tartalmától eltérően, formailag minősíti e kijelentést a felperes tényállításnak. Ezért sajtó-helyreigazítást ez a közlés nem alapozott meg.¹⁹

Az előző szempont egyenes következménye, hogy a szöveg értelmezése során az egyes állításokat nem önmagukban, hanem a kifogásolt szöveg egyéb kijelentéseivel összefüggésben kell megítélni. Ebből következik a *szöveggörnyezetben értelmezés követelménye*.

A PK 12. számú kollégiumi állásfoglalás II. pontja szerint a sajtó-helyreigazítás iránti igény elbírálásánál a sajtóközleményt a maga egészében kell vizsgálni. A kifogásolt közléseket, kifejezéseket nem formális megjelenésük, hanem valóságos tartalmuk szerint kell figyelembe venni, a sajtóközlemény egymással összetartozó részeit összefüggésükben kell értékelni, és az értékelésnél tekintettel kell lenni a társadalmilag kialakult közfelfogásra is.

A szöveggörnyezetben értelmezésre példa egy olyan jogeset, amelyben a Fővárosi Ítéltábla helybenhagyta az elsőfokú bíróság keresetet elutasító ítéletét. A tényállítás szerint a per alperese egy honlapon jelentetett meg egy olyan plakátot, amely a vadnyugati filmekből ismert körözési értesítőt formálta; erre helyezte el a felperes fényképét, és azon angol nyelven a „WANTED”, „DEAD OR ALIVE” és „REWARD \$5000” felirat szerepelt. A kereset – többek között – olyan valótlan tényállításra hivatkozott, amely szerint a körözési értesítő felhasználásával az alperes azt a hamis látszatot keltette, mintha a felperes körözött bűnöző lenne, mintha bűncselekményt követett volna el. A jogerős ítélet azonban hangsúlyozta, hogy a közlés szöveggörnyezetéből egyértelműen felismerhető, hogy nem egy tényleges bűnügyi körözésről van szó; az átlagolvasó tisztában lehet azzal, hogy Magyarországon a hatóságok ilyen körözést nem alkalmaznak, tehát a közlés nem egy tényleges, folyamatban levő büntetőeljárásról számolt be.²⁰

A bírói gyakorlat következetes abban, hogy amennyiben a kifogásolt közleménynek több lehetséges értelmezése is van, és ebből legalább egy alkalmas a jogsérelem megállapítására, akkor ezen értelmezést kell a helyreigazító közlemény alapjául venni. Mindebből következik a sajtó-helyreigazítási perekben kialakult, az *érintettre méltányos értelmezés követelménye*. Az értelmezési elv annak a következménye, hogy a sajtóközleményben megjelenő értelmezési bizonytalanságok ne az érintett

¹⁹ Kúria Pfv.IV.20.842/2010/4., Győri Ítéltábla Pf.I.20.023/2010/4.

²⁰ Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.2.422/2012/3.

terhére kerüljenek értékelésre. A közleményben írtak értelmezésének nem csupán méltányosnak, de kifejezetten az érintettre – és nem másokra – méltányosnak kell lennie. Csak a szövegkörnyezet alapos és kellően átgondolt elemzése adhat kimerítő választ arra a kérdésre, hogy tulajdonítható-e a kifogásolt szövegrésznek az érintett által állított értelmezés.

Tanulságos az érintettre méltányos értelmezés gyakorlati megvalósulása szempontjából a Fővárosi Ítéltábla egyik, az elsőfokú ítéletet részben megváltoztató jogerős ítélete. Egy internetes honlapon jelent meg a kifogásolt cikk, amely arról számolt be, hogy egy budapesti kerületben a hajléktalanok kalyibáit elbontották, és többek között úgy fogalmazott, hogy a „kerület kifosztotta és az utcán hagyta a hajléktalanokat”. A per felperese, többek között, arra hivatkozva, hogy az önkormányzat jogszerűen járt el, és menedékhelyen biztosított szállást, az ingóságokat pedig a hajléktalan által megjelölt helyre vagy zárt megőrzőbe szállította, ahol a tulajdonos bármikor hozzáférhet, olyan tartalmú helyreigazítás közlésére is kérte kötelezni a sajtószervet, amely szerint valótlanul állította, hogy kifosztotta és az utcán hagyta a hajléktalanokat. Az elsőfokú bíróság ítéletében a kereset ezen részét elutasította azzal az indokolással, hogy a felperesi intézkedés tekintetében – hajléktalanok kalyibáinak elbontása és ingóságaiak elszállítása – a kritikai megnyilvánulásokat tűrni kell. Ezt a ténykedést minősítette kifosztásnak és az utcán hagyásnak a per alperese, ami a *véleménynyilvánítás* körébe tartozó megállapítás. Nézőpont kérdése ugyanis, hogy ezt a ténykedést ki hogyan ítéli meg. A hajléktalan ember számára egy hatósági kötelezés, ami azzal jár, hogy személyes tárgyait adott helyről el kell vinnie, a tartózkodásra igénybe vett helyről az időjárás viszontagságaival szemben menedéket nyújtó építményeit pedig lebontják, nyilvánvalóan kényszernek számít, ami ezen dolgoktól őt megfosztja, míg az érintett felperes szempontjából, aki az adott helyszínen közcélú használhatóságáról jogosult és köteles gondoskodni, a cikkben írt intézkedés jogszerű és célszerű ténykedés. Az állampolgárok megítélése az intézkedést illetően változó, eltérő, ami a *társadalmi vita* legjellemzőbb kritériuma. Ezt az értelmezést azonban a jogerős ítélet nem osztotta. Az ítélet indokolása arra irányult, hogy az elsőfokú bíróság egyoldalúan minősítette a sérelmezett közlést, holott a szöveg értelmezését és tartalmi vizsgálatát az alapján kell elvégezni, hogy az *átlagolvasó* számára milyen jelentéstartalommal bír, a megjelentetett hírből milyen következtetésre juthat; több lehetséges értelmezés esetén pedig az érintettre hátrányos tartalmú közlést kell az ítékezés alapjául elfogadni. A „kifosztás” és „utcán hagyás” kifejezések összefüggésükben egy erőszakos eseménysorra utalnak, így nem kritikai megnyilvánulások, hanem kifejezett tényállításnak minősülnek. Az *érintett számára méltányos értelmezés* elve alapján a közleménynek *tulajdonítható* olyan jelentés, hogy jogszabályok betartása nélkül és kifejezetten azok ellenére a hajléktalanoktól a tulajdonukat elvették, és ezekről az emberekről a későbbiekben nem gondoskodtak. A valóság ennek megfelelő bizonyítása hiányában pedig ebben a részben is köteles helyreigazításra a sajtószerv.²¹

²¹ Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.732/2012/3.

5. Iránymutató példák a hazai bírói gyakorlatból

A bírói gyakorlat számos, közérdeklődésre számot tartó esetben részletesen elemezte a tényállítás és a véleménynyilvánítás közötti különbséget, így megfogalmazható néhány tipikus közlésmód, amely nem tényállítást, hanem véleménynyilvánítást valósít meg.

Az egyik leggyakoribb elhatárolási kérdés – amely különösen politikai tárgyú írásokban figyelhető meg – alapja, hogy a szerző sokszor szenvedélyes, *erősen túlzó, bántó* kijelentéseket használ. A sajtó-helyreigazítás nem eszköze a becsületet sértő kifejezések kompenzációjának. Ezen kifejezések használata, ha az abban foglalt okfejtés nem tartalmaz – akár burkolt – tényállítást, önmagában csak véleménynyilvánításnak minősül.

A Kúria felülvizsgálati ítélete – hatályában fenntartva a Fővárosi Ítéltábla jogerős ítéletét – elutasította a következő sajtó-helyreigazításra irányuló keresetet. Az alapul szolgáló tényállás szerint egy hetilap egyik száma a címlapon, börtönrács képével illusztrálva „Záródnak az ajtók – Alakul a kormányközeli börtönválogatot” főcímmel jelent meg. Illusztrációként rácsokkal ellátott metrószerelvény képe szerepelt. A cikk arról értekezett, hogy a vizsgált időszakban számos politikai, gazdasági bűncselekményre derült fény. A szerző 40 fős listát állított össze, amelyet úgy osztott fel, hogy „az érintettek közül kilencet máris elítéltek, 22-en gyanúsított vagy vádlotti sorban vannak – és kilenc olyan személy akad, aki csak mentelmi jogának (vagy a diplomáciai mentesség intézményének) köszönheti, hogy eddig megúszta az eljárást” – ez utóbbi csoportban elhelyezve a keresetet előterjesztő felperest. Hivatkozott az ügyészség képviselőjének a nyilatkozatára, amely szerint „egy megnevezett ügyben elkülönítettek egy szálát, a nyomozás két célszemélyének – így a felperesnek – ügyészségi kihallgatása szinte borítékolható”. A sajtóközlemény a „Gyanúsak, bűnösök és veszélyeztetettek” alcím alatt a három csoportba sorolt 40 fős listában, „Akiket elérhetnek a most futó botrányok” címmel jelzett csoportban, a nevével és képmásával feltüntetett felperesről közölte, hogy büntetőeljárásban kihallgathatják, és hogy a politikust tavasztól várhatóan nem védi a mentelmi jog. Míg a per felperese keresetében arra hivatkozva igényelte a sajtószerv helyreigazító közlemény közzétételére kötelezését, mert valótlan híresztelésnek állította, hogy vele szemben nyomozást folytatnak, melyben a kihallgatása „borítékolható”, továbbá azt a való tény, mely szerint tavaszig védi a mentelmi jog, a sajtóközlemény abban a hamis színben tüntette fel, mintha ebből az okból nem hallgatták volna meg gyanúsítottként. Igényt tartott annak a közlésére is, hogy a cikk tárgyát képező ügyben még fogalmilag sem követhetett el bűncselekményt. Ezzel szemben a per alperese azért kérte a kereset elutasítását, mert a cikk szerzője az ügyészség képviselője nyilatkozatának okszerű értelmezésével alkotott véleményt, a bíróság pedig a felperes büntetőjogi felelőssége kizárhatóságára vonatkozóan megállapítást a helyreigazító közleményben nem tehet. A perben meghozott elsőfokú ítélet a keresetet részben alaposnak találta, és ítéletével kötelezte az alperest olyan tartalmú helyreigazító közlemény közzétételére, amely szerint a cikkben olyan hamis látszatot keltett, hogy a per felperese ellen büntetőeljárás zajlana, illetve meghallgatása mentelmi jogának fennállása miatt lenne későbbre várható, holott a valóságban ellene nem folyik bün-

tetőeljárás, meghallgatására semmilyen minőségben nem került sor. Ezzel szemben mind a másodfokú jogerős ítélet, mind a felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélet azt hangsúlyozta, hogy a cikk kifogásolt közlései, amelyek lényege szerint a már elrendelt nyomozással összefüggésben felmerül a felperes érintettsége is, és a nyomozás során a felperest is kihallgathatják, a nyomozást folytató szervek részéről nyilatkozó hivatalos személyek által közölt információkból levont okszerű következtetés, vélemény, amely sajtó-helyreigazítási igény alapja nem lehet. A cikk „Alakul a kormányközeli börtönválogatott” alcíme a kifogásolt közlésekkel együtt, a szövegösszefüggésben való értelmezése alapján nem állítja burkoltan, hogy a felperessel szemben csakis végrehajtandó szabadságvesztés büntetés kiszabása várható. Az „alakul a börtönválogatott” kifejezés ironikus megfogalmazása a megindult büntetőeljárások lehetséges következményeként az érintett személyek felelősségre vonásának. Az ismert információk alapján a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségére vonatkozó ironikus hangvételi utalás azonban még burkoltan sem hordoz olyan jelentéstartalmat, hogy érintett személyként a felperes büntetőjogi felelőssége kétséget kizáró módon megállapítható. Ezért valótlán tény állítására, való tény hamis színben való feltüntetése nem került sor.²²

A *politikai nézetek* ismertetése – mivel véleménynek minősül – nem képezheti önmagában sajtó-helyreigazítás alapját. A sajtó gyakran adja közre a politikai élet szereplőinek a politikai nézeteikkel összhangban álló előadásait. Mint ahogy arra az egyik eseti döntés indokolása is rámutatott, a sajtó így tudja ellátni lényeges feladatát, ha a közzététel helytállóan történik, az nem adhat okot a helyreigazításra.²³

Hasonlóan következetesnek tekinthető a bírói gyakorlat abban, hogy a *politikai kötődés megfogalmazása* nem tekinthető tényállításnak, hanem az a közlő fél részéről – az általa ismert tényekből eredő következtetés eredményeképp megfogalmazott – vélemény. Erre példa az a jogeset, amikor a Kúria ítéletével hatályában fenntartotta a Fővárosi Ítéletábrla a keresetet elutasító jogerős ítéletét. A perben vizsgált ügy lényege az volt, hogy a sajtóközlemény tájékoztatást adott a nyilvántartott 100 millió forint adó tartozást felhalmozó cégekről, abban az összefüggésben is vizsgálva a listán szereplő gazdasági vállalkozásokat, hogy azok kapcsolhatók-e valamelyik politikai párthoz. A cikk azt a közlést tartalmazta, mely szerint a megnevezett párthoz kötődik a szintén adólistás felperes, amely a város pártbeli alpolgármestere által vezetett cég égisze alatt üzemelt. A felülvizsgálati eljárásban hozott ítélet szerint megfelelő az a megközelítés, hogy a sajtóközleménynek a felperes az adott párthoz való kötődésére vonatkozó kitételét nem tényállításnak, hanem véleménynek minősítette. Helytálló, hogy a sajtóközlemény a felperes által sem vitatott tényekből, mely szerint a cégcsoportban a felperessel szoros gazdasági kapcsolatban álló ügyvezető egyben pártpolitikus is, vonta le a felperes pártkötődésre vonatkozó, ténytartalmat nélkülöző következtetését. E vélemény pedig attól függetlenül nem alapoz meg sajtó-helyreigazítást, hogy az esetleg téves, és az érintett számára méltánytalan. A sajtó-helyreigazítási per kereteit ugyanis meghaladja annak vizsgálata,

²² Kúria Pfv.IV.20.584/2011/3., Fővárosi Ítéletábrla 2.Pf.21.092/2010/7.

²³ BH 1993.493.

hogyan a sajtóközlemény megfelelően jutott-e arra a következtetésre, hogy a felperes a hivatkozott párthoz kötődik.²⁴

Az *ironikusnak, gúnyosnak, humorosnak szánt kifejezések használata*, még ha azok karakteres jellegük miatt személyeskedők, és ha valójában nem is humorosak – csak véleménynek, de nem tényállításnak minősülnek. A Kúria ítéletében – hatályában fenntartva a Fővárosi Ítéltábla a keresetet elutasító jogerős ítéletét – egy ilyen erős, karakteres közlést talált véleménynek, amely alapján a helyreigazítás iránti kereset alaptalan. A per tényállása szerint a sérelmezett cikkben a következők jelentek meg: „Butácska szegény, szánnivalóan igen ostobácska, aki nyilván csak gyorstalpaló alezredes képzőt végzett, vagy pedig nem mond igazat [...] persze nyilván még nem rúgott ajtót fegyveres bűnözőre, viszont többször is halált megvető bátorsággal postázhatott néhány közlekedési bírságot, ami szintén nem kevés!” A keresetben az érintett személy – többek között – annak a helyreigazító közleményben való közzétételét kérte, hogy három diplomával is rendelkezik, hosszú ideig dolgozott bűnügyi területen, amelynek során több kiemelt, országos érdeklődést kiváltó bűnügyben járt el. Az ítélet szerint a helyreigazítási kötelezettség a sajtóközlemények helytállóságáért fennálló objektív felelősséget jelenti, amelyre akkor kerülhet sor, ha a sajtószerv az érintett személyre vonatkozó valótlan tényállítást közöl, vagy a való tényeket hamis színben tünteti fel. Ezzel szemben a közzétettek szövegkörnyezetükben, nem formális, hanem való tartalmuk szerint értékelve, véleménynyilvánítást tartalmaznak a közleményben érintett személy iskolai végzettségével és rendőri tevékenységével kapcsolatban. A sérelmezett kifejezések a cikk szerzőjének a végzettségének megszerzésével és a rendőrségi munkájával kapcsolatos véleményét fejezik ki. A cikk esetleges sértő, lejárató jellege sajtó-helyreigazítási eljárásban nem értékelhető, ebből következően a helyreigazítás iránti kereset nem alapos.²⁵

Vannak azonban olyan közlések, amelyek az *érzelmi, hangulati többletet tartalmazó kifejezéseket* éppen azért használják, hogy általuk hangsúlyozzák valamilyen esemény bekövetkezését, tény fennállását; ezeket a tényállítás körében kell értékelni. Kétségtelen, hogy a közlést tevő szubjektív értékelését is tartalmazza az a meghatározás, hogy az érintett *ordibál* és nem *hangosan beszél*, *hazudik* és nem *pontatlanul fogalmaz*, másokat *megfélemlít* és nem *határozottan viselkedik másokkal*. Az ilyenkor jellemző, a szubjektivitást hangsúlyozó alperesi védekezéssel szemben a jogalkalmazó nem kívánja elzárni az érintett személyt a túlzásokból eredő, de tényszerű közlések helyreigazításától.

A Debreceni Ítéltábla így helyreigazításra alkalmasnak találta az erős érzelmi töltést hordozó „*vegzál*” kifejezést. A perben kifogásolt egyik közlés ugyanis arra irányult, hogy az érintett rendőri szerv dolgozói nem érzik magukat biztonságban, mivel a szerv egyik vezetőjével szemben tett feljelentésük miatt vegzálják őket. A sajtószerv érdemi ellenkérelme ebben a részben olyan álláspontot foglalt el, hogy ez a kijelentés csak az újságíró véleményének tekinthető, elismerte ugyan, hogy az előjárók által fogatosított intézkedések a szolgálati szabályzatnak, az előírásoknak megfelelő-

²⁴ Kúria Pfv.IV.20.573/2009/4., Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.206/2008/5.

²⁵ Kúria Pfv.IV.22.014/2010/5., Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.135/2010/10.

ek voltak, amint ezt a lefolytatott belső vizsgálat is igazolta, azonban a feljelentést tévő személyek ezeket az intézkedéseket bosszantásként, háborgatásként, zaklatásként élték meg, s az írás ennek adott hangot. A jogerős ítélet – indokai alapján helybenhagyva az elsőfokú, nagyobb részben a sajtószervet helyreigazításra kötelező ítéletét – hangsúlyozta, hogy az intézkedések foganatosítása nem azonos a végzál kifejezéssel, így a sajtóközlemény nem a valóságnak megfelelően tudósított, ezért helyreigazításra köteles.²⁶

Gyakori, hogy a sajtóközlemény egyes adatok, események, jelenségek összevetéséből meghatározott következtetést von le. A helyreigazítási kötelezettség szempontjából azt kell vizsgálni, hogy a következtetés végeredménye tényállítás vagy véleménynyilvánítás. Amikor a véleményalkotás alapjaként a szerzőnek a tények *szubjektív*, bár *szakmailag kifogásolható értékelése* szolgál, az önmagában nem eredményezheti a helyreigazítási kötelezettséget. A Kúria ítéletével – hatályában fenntartva a Fővárosi Ítéltábla jogerős ítéletét – elutasította az ilyen értékítéletnek minősített, szakmailag kifogásolható számítás miatti helyreigazításra irányuló keresetet. A perbeli tényállás szerint „Tízszeres haszon – Botrányos szolgáltatási szerződés a ... Kórházban” címmel jelent meg cikk, amely arról tudósított, hogy a felperes komputertomográf berendezésre, CT-vizsgálatok végzésére alkalmas komplex szolgáltatás nyújtására vonatkozó szerződés megkötésére írt ki pályázatot. Az írás azt vizsgálta, hogy a komplex szolgáltatás közbeszerzés útján való beszerzése helyett gazdaságosabb lett volna-e, ha a felperes, akár részletfizetés ellenében, maga szerez be egy, a betegek ellátása érdekében feltétlenül szükséges CT diagnosztikai vizsgálatot biztosító berendezést, tekintettel arra, hogy a pályázat eredményeként megkötött komplex szolgáltatási szerződés alapján a felperes a szolgáltatásért a készülék beszerzési áránál lényegesen többet fizet a vállalkozónak, és még a készülék tulajdonjogát sem szerzi meg. Kifejtette a sajtóközlemény azt a – számításokra alapított – álláspontját is, hogy e közbeszerzési pályázat és az annak alapján megkötött szerződés kedvezőtlen a felperes számára, arra a felperes „vastagon” ráfizet. A felperes több okból is kérte az alperes sajtó-helyreigazításra kötelezését, így álláspontja szerint a cikk megalapozatlanul hasonlította össze a komplex szolgáltatás díját egy CT-berendezés beszerzésének költségével, és az ezzel kapcsolatos tényeket hamis színben tüntette fel. A költségszámítását és a felperesnek az ebből eredő veszteségét valótlannak tartotta, állítva, hogy téves adatok alapján jutott erre a következtetésre a sajtószerv. Vitatta azt az eljárást, hogy a cikk a berendezés beszerzésének költségét a szolgáltatás költségével vetette egybe, és erre tekintettel állította az ügylet előnytelen voltát. A felülvizsgálati ítélet indokolásának lényeges része volt, hogy a felperes kifogása, mely szerint sajtó-helyreigazítást megalapozó tényállítás az, hogy az eszközbeszerzés közgazdaságilag összehasonlítható a szolgáltatás megrendelésével, és ezért a kórházat veszteség érte, téves. A per alperese a véleményének, illetve bírálatának adott hangot azáltal, hogy a lehetséges CT-berendezés közvetlen beszerzését, illetve a felperes által választott megoldást egybevetve jutott arra a következtetésre, hogy a felperes által választott komplex szolgáltatás megrendelése hátrányosabb a felperesre. Ez nem minősül tényállítás-

²⁶ Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.096/2012/4.

nak, és attól függetlenül nem ad alapot sajtó-helyreigazításra, ha a kétféle eljárás közgazdaságilag helyesen nem vehető egybe. A számítás eredményeként fogalmazta meg az alperes azt a véleményét, hogy a kórház az eljárásra „vastagon” ráfizet. Egyértelműen az újságírói gondolatmenet összegzéséeként, véleményként közli ezt a cikk, így sajtó-helyreigazításra attól függetlenül nincs lehetőség, ha esetleg az alperes számítása és az annak eredményeként megalkotott véleménye téves.²⁷

Amennyiben azonban a pontatlan szakmai értékelésből a közlés már *tényekre következtet*, nem védekezhet azzal, hogy csak véleményt nyilvánított. A bírói gyakorlat a sajtó-helyreigazítási perekben szigorúbban értelmezi az *okozatosság* körében megjelenő tényközléseket. Számos újságcikk ugyanis olyan logikai következtetéseket tartalmaz, amelyek egy adott következményt meghatározott történésekre, cselekvésekre vezetnek vissza. Az olyan megfogalmazás, amely szerint például valaki azért veszítette el a versenyt, mert keveset gyakorolt, azért romlott meg az általa gyártott konzerv, mert nem szabvány szerinti gyártási technológiát alkalmazott, a köznyelvben ugyan minősülhetnek a közlést tevő a valóság egyes mozzanatai közötti okozati összefüggések meglétére vonatkozó véleményének, az objektív helyreigazítási jogkövetkezmény szempontjából azonban *a valóság két mozzanatának egymással oksági viszonyba állítása* egyértelműen *tényállítás*.

A Debreceni Ítéltábla egyik ítélete az okozatosság körében kifejtett álláspontot úgy oldotta fel, hogy a tényekből nem bizonyított következtetést a valóság hamis színben feltüntetéseként értékelte. A közlés ebben a részben sérelmezett magyarázata szerint az adott településen a vagyon elleni bűncselekmények az érintett rendőrsőn belül jelentkező konfliktusok, ebből következően a rendőrség tehetetlensége miatt szaporodtak el. A jogerős ítélet, amely helybenhagyta a sajtószervet nagyobb részben helyreigazításra kötelező elsőfokú ítéletet, rámutatott arra, hogy az a megfogalmazás, hogy a bűncselekmények számának növekedését – amennyiben az valóban kimutatható – a rendőrség tehetetlenségével hozza összefüggésbe, a valós tény hamis színben való feltüntetését jelenti, és a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény 12. § (1) bekezdése ez esetben is feljogosítja a sérelmet szenvedettet, hogy helyreigazító közlemény közzétételét kérje. Ha pedig a sajtószerv az őt terhelő bizonyítási kötelezettség ellenére nem bizonyította, hogy az állított okozati összefüggés fennáll, helyreigazításra köteles.²⁸

Az elhatárolás nehézségét jellemzően az okozza, hogy a sajtóközlemény közlései gyakran *egymás mellett véleményeket és tényállításokat is* tartalmazhatnak. Előfordul, hogy a cikk célja szerint véleményt kívánna tükrözni az érintett tevékenységéről, azonban a vélemény megerősítésképpen tényállításokat is tesz. Különösen az érintett gazdálkodásának felesleges, túlzó költségei alátámasztására jelöl meg gyakran a közlemény objektív adatokat. A közlések módjának értelmezése ilyen esetekben kifejezetten bonyolult elhatárolási problémákat okozhat.

A Szegedi Ítéltábla jogerős ítéletével megváltoztatta az elsőfokú bíróság elutasító ítéletét, és részben helyreigazításra kötelezte a sajtószervet. A vizsgált újságcikk

²⁷ Kúria Pfv.20.881/2009/5., Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.976/2008/4.

²⁸ Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.096/2012/4.

„...ellenzéki képviselők gyanús ügyekről beszélnek. Vizsgálják a felperes költsékesét” címmel jelent meg, amely egy képviselőnek a felperest érintő, a közgyűlésen történt felszólalásával foglalkozott. A közlemény szerint a felperes tevékenységével kapcsolatban a korábbiakban egy bizottság elnöke írásban intézett kérdéseket a felperes igazgatójához, akinek írásbeli válasza a közgyűlésen az említett képviselő reagált, és az újságnak a bizottsági elnök is nyilatkozott. Eszerint a feltett kérdésekre adott választ szakértőkkel vizsgáltatták meg, és az ennek alapján készült jelentésben foglalt problémákat foglalta össze a közgyűlésen az említett képviselő, aki kifogásolta – többek között – a felperes igazgatójának külföldi utazásaival kapcsolatban felmerült költségei nagyságát, kiemelve azt, hogy „az utazásokkor a cég a parkolási és autópálya-matricákra évenként még 2,5 millió forintot is elszámolt”. A képviselő úgy nyilatkozott, hogy sem az utazással kapcsolatos, sem pedig a további kérdésre nem kapott érdemi választ. A másik tárgyalt cikk pedig „Újabb kérdések merültek fel a felperes gazdálkodásával kapcsolatban” címmel jelent meg, amely szerint újabb fejezetéhez érkezett a felperes gazdálkodásával kapcsolatban kiobbant botrány, és hogy az új elektromos tömegközlekedés-fejlesztés miatt a bizottsági elnök szükségesnek látta a felperes elmúlt évei üzleti mérlegének áttekintését, ennek értékelése után a bizottság kérdésekben fogalmazta meg aggályait, amelyekre a felperes ügyvezetője válaszolt. A képviselő a válaszokat szakértőkkel véleményeztette, akik számos ellentmondást fedeztek fel. Az újság közzétette a képviselő nyilatkozatát, amely – többek között – azt a kijelentését is tartalmazta, hogy a felperes könyvelésének újabb részletében fedezhető fel a pazarló gazdálkodás bizonyítéka. A közlemény állításainak megítélése tekintetében jelentős szemléletbeli eltérés alakult ki az első- és a másodfokú ítélet között. Az elsőfokú ítélet azért utasította el a keresetet, mivel arra az álláspontra helyezkedett, hogy a cikkbeli „gyanús ügyek” kifejezés véleménynyilvánítás, amely alapján nincs helye a helyreigazításnak. A „költsékesítés” kifejezés használata, illetve az annak vizsgálatára vonatkozó kitétel egyrészt közzömbös a felperes megítélése szempontjából, másrészt megfelel a valóságnak, hiszen a felperes egyes költségeivel kapcsolatosan két képviselő is kifogást emelt, illetve e körben kérdéseket intézett a felperes igazgatójához. A szakértői vizsgálatra és az arról készült jelentésre vonatkozó szövegrész a felperesre nézve állítást nem tartalmaz, ezért e vonatkozásban a felperesnek keresetösségi joga nincs, másrészt megítélésére nem hat ki abban az esetben sem, ha a közlésben foglaltak valótlanok. Az igazgató parkolási és autópálya-matricákra elszámolt költségeire, továbbá az igazgató válaszájának elmulasztására, illetve válaszájának hiányosságára vonatkozó szövegrész kapcsán a felperes ugyancsak nem érvényesíthet igényt, hiszen azok az ügyvezetőt érintik, jogi személy pedig nem kérhet sajtó-helyreigazítást az alkalmazottja, tagja nevében, ha a közlemény kizárólag őt jelöli meg. A másik cikkel kapcsolatban pedig úgy találta, hogy a képviselő sérelmezett nyilatkozata a felperes gazdálkodására vonatkozó negatív értékítélet, nem pedig tényállítás. A jogerős ítélet azonban arra helyezkedett, hogy az olvasó mindkét közleményből azt a következtetést vonhatja le, hogy a felperesnél indokolatlan és túlzott kiadások merültek fel, amelynél fogva a felperes nyilvánvalóan negatív megítélés alá esik, lévén a köz vagyonával gazdálkodó önkormányzati tulajdonú gazdasági társaság. Ily módon az ezt alátámasztandó tények valótlanosága a helyreigazítás iránti igényt megalapoz-

za. A „gyanús ügyek”, a „pazarló gazdálkodás” kifejezések önmagukban vizsgálva nem tényállítások, hanem véleménynek minősülnek, a felperes gazdálkodására vonatkoznak és negatív tartalmúak, tehát a felperesre sértőek lehetnek. A vélemény kifejezése azonban a sajtó-helyreigazítást nem alapozza meg. Ugyanakkor viszont az újságcikkeket *összességében* és *nem egyes kifejezéseit kiragadva* kell értékelni és értelmezni. Az ily módon történő értelmezésből pedig arra a megállapításra kellett jutni, hogy ezek a vélemények a felperes, illetőleg igazgatójának túlzott és felesleges költségeire vonatkoznak, amely alatt a két és félmillió forintos parkolási és autópályadíjakat kell érteni. A megjelölt véleményeket együttesen értékelve a ténynek minősülő azon kifejezéssel, hogy az igazgató túlzott költségezt folytatott, az újságcikkeknek ezt a részét mindenképpen úgy kellett értékelni, mint amely a sajtó-helyreigazításnak alapját képezi. Rámutatott továbbá arra is, hogy az elsőfokú ítéletnek az a megállapítása, hogy a felperesnek a perben nincs keresetösségi joga, mert a sérelmezett kifejezések az igazgató személyére vonatkoznak, ezért csak az igazgató léphetett volna fel személyiségi jogi keresettel, nem fogadható el, mert az igazgató személyére vonatkozó negatív tények vonatkoznak az általa képviselt társaságra is. Ezért olyan tartalmú helyreigazításra kötelezte a sajtószervezést, amely szerint az első cikkben valótlanul állította, hogy a felperes gazdálkodásával kapcsolatosan gyanús ügyek merültek fel, költségek, illetőleg az igazgató utazásai alkalmával a parkolási és autópálya-matricákra a cég évenként még 2,5 millió forintot is elszámolt, a második cikkben pedig valótlanul állította, hogy újabb fejezetéhez érkezett a felperes gazdálkodásával kapcsolatban kiobbant botrány, és a felperes könyvelésének egy újabb részletében fedezhető fel a pazarló gazdálkodás bizonyítéka.²⁹

Kétségtelen, hogy a „pazarló gazdálkodás”, a „botrányos tevékenység”, a „túlzott kifizetés” önmagában objektív ismérvekkel nem igazolható, a bizonyíthatósági teszt kritériumát nem állja ki, valamint a sajtó sem zárható el elismert feladatainak teljesítése során attól, hogy helyt adjon a gazdálkodással, pénzek kifizetésével kapcsolatos álláspontok közlésének. A fenti ítéleti álláspont viszont a szövegkörnyezetben és az érintettre méltányos tartalmi értelmezés alapján a kifejezéseket tényállításokként értékelte, ami jól tükrözi a véleménynyilvánítás szabadságának és a jó hírnévhez fűződő személyiségi jognak az összeütközését.

6. Összegzés

A tény és a vélemény elhatárolása a sajtó-helyreigazítási per egyik leggyakoribb feladata. Számos jogeset elemzése alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a jogalkalmazás *következetesen* alkalmazza az elhatárolás szempontjait.

A tényállítás és a véleménynyilvánítás elhatárolásának bírói értelmezése a jogalkalmazás egyik különösen jól összehangolt, a jogalanyok számára átlátható, *koherens rendszerben* állt össze. Ennek egyik oka lehet, hogy a perek döntő része ugyanazon bíróság, úgymint első fokon a Fővárosi Törvényszék, másodfokon a Fővárosi Ítéltábla illetékességébe tartozik. A hazai sajtó, különösen jelentőségénél

²⁹ Szegedi Ítéltábla Pf.II.20.116/2008/4.

fogva mérvadó, döntő része sajátosan a fővárosra korlátozódik, a jogviták nagy része az országos lapok, rádió- és televíziószolgáltatók által szolgáltatott tartalmakhoz igazodik. A vidéki bíróságok jogalkalmazása ebből a szempontból kevésbé jelentős – az egyes megyei szintű bíróságokon évente csak néhány sajtó-helyreigazítási, az átlagoshoz képest valamivel egyszerűbbnek tekinthető per indul, amelyek egy része nem is jut el az ítéletáblákhoz. A nagyobb részben azonos tanács általi tárgyalás értelemszerűen az ellentétes jogalkalmazás lehetőségét szűkíti. Ezzel együtt is megállapítható, hogy a hazai jogalkalmazás megfelelően ültette át a nagyobb tradícióval rendelkező, a sajtóperek gyakorlatában jelentős múlttal rendelkező demokratikus országok gyakorlatát, a kritikus értelmezési pontokon a jogalkalmazó mindig az európai kultúrában évekkel, évtizedekkel ezelőtt felvetődött megoldási módszereket alkalmazza.

Abstract

Press correction is a special way to defend personality rights on the basis of civil law. Its main objective is that if someone states or rumours a false fact or makes a fact appear untrue about a person in a given publication, the affected person has the right to submit his claim – as soon as possible – in order to have a rectifying communication be given out in the particular publication showing which part of the injurious publication states false, unfounded facts or makes a fact appear untrue and what is the reality. If the publisher does not satisfy its duty to correct the injurious publication voluntarily, the affected person – in a *short period* – has the right to enforce his claim for press correction in an accelerated judicial procedure which allows only restricted production of evidence.

The most frequent question of the press correctional lawsuits is whether the content of the publication turns out to be a statement of fact or an *opinion*. The opinion, assessment, critique and debates about society, politics or art cannot serve as a basis for press correction. The statement of fact is a declaration about a given momentum of reality, the assertion or rumour that something has happened in a certain way or that something really exists. In opposition to the statement of fact, the opinion expresses a value judgement or critique, and false facts cannot be concluded from it even indirectly. It is hard to define on an objective basis if a declaration is a statement of fact or an opinion. As life creates a wide range of various situations, the developing legal interpretation by the judicial practice has a great impact especially as regards the distinction between a statement of fact and an opinion, the interpretation of the publication or the determination of the content and form of the press correction.